

Abelvær - kulturlandskap i møte med havet. Foto: Hejdi Terjesdatter Øksnes Moen

DER LAND MØTER HAV

”Abelvær” eller ”Appelvær” ble etablert som fiskevær og handelssted tidlig på 1600-tallet. I dag finner vi Olavsrostedet Abelvær Gård her.

AV NORSK KULTURARV

DET VAR PROSTEN Christopher von Aphelen som først lot oppføre rorbuer på stedet. Man vet det ikke sikkert, men trolig er det prestens navn som er utgangspunkt for stedsnavnet.

FAMILIEN BRANDTZÆG har eiet stedet i 209 år. I henhold til skjøtet kjøpte Niels Chr. Brandtzæg ”Borgerleiet Appelvær med underliggende gård Store Kalvø”. Opprinnelig var stedet sete for ”utliggerborgere” som drev handel på kysten i ”sesongen”, men som hadde hjemstavn i Trondheim. ”Utliggerborgerne” var byborgere som reiste ut til forskjellige steder nordpå, og de hadde i utgangspunktet lov til å drive handel bare i sommerhalvåret. Denne tradisjonen hadde sitt utspring på 15- og 1600-tallet, først gjennom byborgere fra Bergen, senere også fra Trondheim.

UTLIGGERBORGERBREVET som gav den første Brandtzæg rettigheter til handel med videre, ble utstedt i 1804. Siden drev familien blant annet handel, jordbruk, sjøfart, fiskeforedling og fiske på stedet. Bygningene på handelsstedet brant i 1840. Den ”underliggende gård” lå på en nabøy,

og bygningene der ble tatt i bruk etter brannen. Bygningene der fikk sin nåværende utforming i perioden 1840 til 1870. Til eiendommen hører også Nordgjæslingan i Vikna, og øyene Moflesa i Fosnes og Allgården i Namsos kommune.

DAGENS EIERE, Randi S. Brandtzæg og Birger Brandtzæg, overtok stedet etter hans foreldre i 2001. De tre bygningene rundt tunet er, i hovedtrekk, bevart uendret utvendig siden de ble oppført. Innvendig er hovedbygningen – hvor dagens eiere bor – lite endret når det gjelder rominndeling. De øvrige bygningene har derimot opp gjennom årene vært gjenstand for tilpassninger til skiftende behov.

EIENDOMMEN ABELVÆR, som består av en rekke øyer og holmer, ligger ytterst mot det værharde havstykket Folla. Landskapet var i utgangspunktet treløst og kledd med lyng. 4–5 husmannsplasser rundt på øyene hadde litt beiteland og noen få mål overflatedyrket areal, men fiske var antagelig hovedinntektskilden. Noen av øyene ble langt opp på 1920-tallet brukt som sommerbeite

for kyr. Et passende antall ble ”svømt” over på våren. Så rodde budeiene over for å melke hver morgen og kveld.

TIDLIG PÅ 1900-TALLET fikk ”skogsaken” vind i seilene. Til å begynne med ble det plantet buskfuru som vern for det som skulle komme. Senere ble det på fire av øyene

ny forvandling. Hele bygningen ble renovert. Det er ikke forsøkt å ”tilbakeføre” bygningen til noen bestemt epoke. Det er ikke lagt skjul på hva som er nytt. Samtidig er kontrasten til det opprinnelige forsøkt minimert gjennom fargevalg, tapeter osv.

på forhåndsbestilling også middager til mange mindre grupper, klubber, foreninger eller bedrifter i løpet av året. Stikkordet her er kortreist mat – som lammekjøtt, bacalao og lutefisk.

- DET ER ET PROBLEM at vår virksomhet er så liten og sammensatt av flere ”bransjer”, sier Birger

Utgangarsau med lam. Foto: Ole Martin Evensen

Søndagskafe under Skreifestivalen. Foto: Birger Brandtzæg

plantet bergfuru og gran. Øya hvor bebyggelsen ligger, er i dag et relativt frodig. Her må det jevnlig hugges for å hindre total gjengroing. Den dyrkede jorden blir holdt i hevd og benyttes til gressproduksjon.

I DAG BENYTTES ØYENE som beite for utgangarsau, eller ”villsau”. De er i sannhet ville og klarer seg på øyene hele året, også under lammingen. De er en vesentlig faktor i arbeidet med å hindre gjengroing av landskapet.

BYGNINGENE RUNDT TUNET

har alltid vært i bruk. For eierne av Abelvær har det vært viktig å holde bygningene i hevd. Deres holdning til dette har vært at den beste måten å bevare stedet på, er å bruke det. Det har betydd store endringer innvendig for å tilpasse bygningene til aktuelle behov. For eksempel kan det nevnes at ”Butikkbygningen” har inneholdt både leiligheter, butikk, kontorer, postkontor, telefonsentral, lager og hybler. I dag er det et serveringssted, en butikk, ”hotellrom”, møterom og kontor i bygget.

I PERIODEN mai 2006 til juni 2007 gjennomgikk denne bygningen en

I DAG TILBYS ROM av god standard i ”Butikkbygningen” og et par leiligheter i Borgstuebygningen. Kundene er gjerne ”godt voksne” med interesse for de verdier vi forsøker å formidle bl.a. gjennom Kulturarven. Etter at stedet fikk Olavsrosa i juni 2009 er denne tendensen blitt enda tydeligere. De fleste er opptatt av stedets historie, bygningene og virksomhetene på stedet. Birger er en ivrig historieforteller og kan svare på de fleste spørsmål i denne sammenheng.

I TILLEGG TIL

overnattingsvirksomheten drives en liten dagligvarebutikk og et lite serveringssted med 25–30 sitteplasser. Serveringsstedet er åpent i butikkens åpningstider og dessuten hver eneste lørdagskveld. ”Styrmanden”, som serveringsstedet kalles, fungerer som et sosialt treffpunkt for lokalbefolkningen på tettstedet hele året. I sesongen – fra påske til ut i september – holder stedet åpent flere kvelder i uka etter behov. Abelvær har en meget god gjestehavn for småbåttrafikk, og i sommerhalvåret utgjør båtfolk en stor del av kundegruppen. ”Styrmanden” serverer

Malfred i skogen. Foto: Birger Brandtzæg

Brandtzæg. - Administrativt er det liten forskjell på om omsetningen er 3 eller 30 millioner. Oppfølgingen blir den samme, kravene til virksomheten på alle plan er den samme. En null mer eller mindre betyr slik sett ingen ting. Når det gjelder bunnlinjen, er det imidlertid avgjørende...